

Lőrinczi Dénes

Nagy-Románia oktatáspolitikája a Székely Mikó Kollégium történetében (1918–1938)

Előzmények

Háromszék vármegye reprezentatív oktatási intézménye, a Székely Mikó Kollégium, megépítésétől fogva kiemelkedő szerepet töltött be.

A református Székely Mikó Kollégium múltját már számos szempontból vizsgálták. Tanulmányunkban az első világháborút követő korszak romániai oktatáspolitikai rendelkezésének hatását vizsgáljuk a Székely Mikó Kollégium sorsán keresztül.

Az első világháborút követő impériumváltások története századunk elején egyre kutatottabb téma. Az újabb eredmények segítenek megismerni és megérteni az impériumváltás történéseit. A hatalomváltás nemcsak a korábbi dualista államszerkezet közigazgatására volt kihatással, hanem – egyebek mellett – jelentős módon befolyásolta az oktatáspolitikát is.

Tanulmányom hipotézise, hogy mindez igaz Háromszék és annak székvárosának esetében is: a zűrzavaros hatalomváltás előtti, alatti és az azt követő idők romániai oktatáspolitikája jelentősen befolyásolta a háromszéki, sepsiszentgyörgyi oktatásban résztvevő diákok, tanárok és oktatási intézményeik sorsát is. Tanulmányomban az oktatást alakító impulzusokat a református Székely Mikó Kollégiumon keresztül kívánom ismertetni.

A Székely Mikó Kollégium „bölcsoje”

Háromszéken első alkalommal 1836-ban a Rikánbelüli Kommunitásban,¹ majd 1848-ban és végül 1855. november 22-én tartott gyűlésen merült fel, hogy egy református középiskolát építsenek a vármegye székhelyén, Sepsiszentgyörgyön. A határozat eredményeként a városban 1859. szeptember 1-jén megnyílt az első református iskola. Igazgatója Vajna Sándor volt,

Lőrinczi Dénes (1990) – történész, történelemtanár, Református Kollégium, Sepsiszentgyörgy, lorinczi_denes@yahoo.com

¹ A Rikánbelüli Kommunitás elnevezés alatt a Bethlen Gábor által 1614-ben kiadott, majd I. és II. Rákóczi György erdélyi fejedelmek által 1648-ban, illetve 1654-ben „megerősített kiváltságlevelek tanúsága szerint a sepsi, kézdi, orbai és erdővidéki református egyházak és az ugyan ezen területen létező unitárius egyházak közösségei lelkészeinek a kölcsönös védelmére törekvés mellett egyházközösségeik, híveik és saját maguk ügyes-bajos dolgainak könnyebb és eredményesebb elintézése céljából való egyesületét kell értenünk”. *A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium gimnáziumának és leány középiskolájának Évkönyve 1940/41. Sepsiszentgyörgy. 1941. 9.*

és munkásságának ideje alatt fejlődött ki a négyosztályos algimnázium, amely 1870–1876 között épült fel, ez volt a kollégium épületének első, piactéri szárnya. Az építkezések legnagyobb adományozója a zabolai származású gróf Mikó Imre (1805–1876) volt, aki végrendeletében 120 000 koronát adományozott a Kollégium felépítésére. Halála után az ő tiszteletére nevezték el a gimnáziumot református Székely Mikó Kollégiumnak.²

A második szárny felépítéséhez 1891. július 20-án fogtak, legfőbb támogatója és a gyűjtések szervezője az akkori polgármester, Császár Bálint volt. Az iskola közben nyolcosztályos főgimnáziummá fejlődött. Az új épület kapuit 1892. szeptember 7-én nyitották meg.³

A református Székely Mikó Kollégium első korszaka – az algimnázium kora – tehát 1859. szeptember 1-től 1892. július 1-ig tartott. 1892-ben az akkori erdélyi református püspök, Szemerjai Szász Domokos, a már említett Császár Bálint polgármester adományaiból, más adakozásokból és állami hozzájárulásból a Kollégium főgimnáziummá fejlődött, s mint ilyet 1893-ban avatták fel.⁴

Az épület a diákság foglalkoztatására szűkösen bizonyult, ezért az iskola bővítése a nagyvonalú Ujjvárossy József (1838–1919), a Székely Mikó Kollégium főgondnoka révén oldódott meg.⁵ Ujjvárossy József 1911-ben felajánlotta 220 kataszteri holdas karatna-voláli (torjai) erdejét örök alapítványként egy modern főgimnázium és internátus megépítésére. A bentlakás megépítéséhez a kultuszminisztériumtól a kollégium előjárósága államsegélyt kért, amit kilátásba is helyeztek. 1912-ben a kollégium közelében található Kolcza-kertből megvásároltak erre a célra 5 holdat. Ujjvárossy József 60 000 korona értékű adományáért hálából a Kollégium vezetősége a főgondnokról nevezte el az újonnan megvásárolt telket Ujjvárossy-kertnek.⁶

A világháború kitörésekor a református Székely Mikó Kollégiumban összesen 321 diák, 18 tanár és 7 betanító lelkész (a reformátuson kívül más felekezetű) tanított.⁷ Az 1914-ben kitört világháborút követően 1916-ig a főgimnázium működését csak rövidebb időre (pl. járványok) miatt kellett szüneteltetni. 1916-ban a román betörést követően a központi hatalmak ellentámadásba lendültek. Az új, Sepsiszentgyörgyhöz is közel került frontszakasz miatt a kollégium több tantermét, bentlakását és konviktusát is lefoglalták a német és az osztrák-magyar csapatok. Az 1917-es tanévet csak november 26-án tudták megkezdeni. A háborús körülmények közepette az intézményben néhány tanteremben összevonva tanították az I., VI., VII. és VIII. osztályos diákokat. 1918. január 28-tól a II. és az V. osztályosok számára is üresedett tanterem. A háború utolsó évében tehát az oktatás 1917. november 26-tól – és január 28-tól – egészen június 21-ig tartott. Az előírásoknak megfelelően előírt tananyag leadása a háború végéig lassan haladt, mivel pótolni kellett az 1916-ot követő lemaradásokat is.⁸

² Egyed Ákos: *Gróf Mikó Imre. Erdély Széchenyije*. Bp. 2014. 110.

³ *A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium gimnáziumának és leány-középiskolájának Évkönyve* 1940/41. 9.

⁴ Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Igazgatósága (továbbiakban RNL KovMI), Prim. Oraş. F 14, Inv 42/207, vol. I. 207.

⁵ Egyed Ákos, Boér Hunor, Cserey Zoltán (főszerk.): *Emlékkönyv. A Székely Mikó Kollégium alapításának 150 éves jubileumára*. Sepsiszentgyörgy 2009. 178.

⁶ RNL KovMI Liceul Real-Umanist nr. 1 Sf. Gheorghe. Sf. Gheorghe F171 Inv. 55/1925. Vol. III. 175.

⁷ *A sepsiszentgyörgyi Református Kollégium éves értesítője 1914–1915*.

⁸ *A Sepsiszentgyörgyi Református.... 1917–1918*, 19.

A háromszéki Magyar Nemzeti Tanács hatáskörében

Az 1918–1919-es tanév novemberét és decemberét leszámítva az épület a kollégium vezetőségének irányítása alatt működhetett.⁹ 1918 utolsó két hónapjának eseményei az oktatási intézményre is sorsdöntő hatással voltak.

1918. október végén kitört az „őszirózsás forradalom”, a Monarchia összeomlott, és Magyarországon az addig ellenzékben levő Károlyi Mihály került hatalomra. A Károlyi által létrehozott és vezetett Magyar Nemzeti Tanács a háború mielőbbi befejezésére törekedett. A béke első lépéseként először november 3-án a Monarchia képviselői Padovában aláírták a fegyverszünetet. Közben országos szinten létrejöttek a Nemzeti Tanácsok. Háromszéken, Sepsiszentgyörgyön november 3–4. között alapították meg a Magyar Nemzeti Tanács háromszéki tagozatát. A tanács elnökévé a vármegye főispánját, dr. Király Aladárt, titkárává pedig Zayzon Ferenc kollégiumi tanárt választották.¹⁰ Az említett, november 3-án megkötött fegyverszünetet november 13-án kiegészítették a belgrádi egyezményvel, amely szigorú feltételeket szabott Magyarország számára. A feltételek legsúlyosabbikának a demarkációs vonal meghúzása számított. Ennek értelmében a Marostól keletre és délre fekvő területeket – így Székelyföldet is – antant, illetve román csapatok szállhatták meg.¹¹

Időközben fokozatosan érkeztek haza a háborúból kiábrándult és a leszerelés előtt álló katonák. A közbiztonság érdekében a háromszéki Nemzeti Tanács egyik elsődleges feladatát képezte a fegyverek összegyűjtése és biztonságos tárolása. A fegyvereket az akkor éppen üresen álló kollégiumi étkezde, tornaterem és az internátusi elnöki lakása fogadta be, ugyanis az 1918–1919-es tanév szeptember 24-i megkezdése után a diákok körében spanyolnátha járvány tört ki, amelynek megszüntetésére dr. Török Andor alispán október 11-én elrendelte az iskola bezárását. Az üresen álló épületrészeket a helyi Nemzeti Tanács – a megalakulását követő második napon, november 4-én – lefoglalta, hogy a vasúti állomáson található, nehezen őrizhető katonai raktárak készleteit ideiglenesen biztonságosabb helyen tudják tárolni. Másnap, november 5-én pedig a konviktust, az osztálytermeket és az internátusi elnöki lakást foglalták le hasonló célra.¹²

A spanyolnátha a kollégium igazgatóját, Csutak Vilmost is elérte, őt az akkori gazdasági felügyelő, Demeter Béla helyettesítette, aki nem tehetett semmit a lefoglalásokkal szemben. Csutak Vilmos november 11-én tért vissza. Hivatalba lépését követően sürgetni kezdte az intézmény kiürítését vagy legalább az oktatás folytatásához szükséges tantermek és étkezde felszabadítását. A helyi Nemzeti Tanács november 18-án tartott ülésén kiadott 205-1918 szám alatt küldött átiratában közölték, hogy a tantermek és étkezde helyiségek kiürítését december 24-re tűzték ki.¹³ A kollégium vezetőségének küldött iratból kiderül, hogy az ígért dátumra a tornatermet nem fogják tudni kiüríteni. Másnap az iskolai elöljáróság egy visszaküldött válaszban tovább sürgette a főgimnáziumban összegyűjtött katonai javak gyors elszállítását, hogy „egy esetleges ellenséges betörés, vagy megszállás esetén tápintézetünk anyagkészletei s általában kollégiumunk pótolhatatlan felszerelése oly súlyos kárt vallanának, mely az intézet működését hosszú időre lehetetlenné tenné”.¹⁴

⁹ *A Sepsiszentgyörgyi Református ... Értesítője 1918–1919.* 38.

¹⁰ *Székely Nép* 1918. november 6.

¹¹ Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918–1920.* Bp. 1983. 73.

¹² *A Sepsiszentgyörgyi Református ... 1918–1919.* 38.

¹³ *A Sepsiszentgyörgyi Református ... 1918–1919.* 38.

¹⁴ RNL KovMI F171 inv 42/207 vol. I. 207.

A kollégium vezetősége november 25-én kapott újabb választ. A Nemzeti Tanács kormányrendeletre hivatkozva közölte, hogy a már összegyűjtött katonai javakat csak katonai hatóságoknak adhatja át; a Tanács, mint polgári hatóság a szóban forgó javakat csak leltározásra gyűjtötte össze, ezeket a hadseregnek kell majd elszállítania. A katonai raktárakban különválasztották a polgári és a katonai javakat. A katonai javakat november 24-én Benkő Gyula százados, állomásparancsnok rendelkezésére bocsátották, a polgári részt pedig a város helyettes polgármestere, dr. Kovásznai Gábor vette át. Néhány tantermet ezzel sikerült felszabadítani, viszont a tornateremben található katonai javak felügyelete továbbra is a Nemzeti Tanács feladata maradt.¹⁵

Antant–román katonai megszállás alatt

A már említett padovai katonai szerződés, majd az azt felváltó szintén novemberi belgrádi konvenció¹⁶ értelmében a fegyverszünetek megkötésének utolsó órájában Románia november 9-én újból hadat üzent a már kapituláció előtt álló Németországnak, és megkezdte előrenyomulását nyugati irányba, Erdélybe.¹⁷

December 7-én Dumitru Tigoianu százados vezetése alatt mintegy 120 fős katonai alakulat foglalta el Sepsiszentgyörgy stratégiai pontjait. Többek között egy 40 fős csoport megszállta a pályaudvart, továbbá ellenőrzésük alá vonták a postát, elrendelték a fegyverek beszoállítását, minimalizálták a helyi nemzetőrség személyzetét, az utazást engedélyhez kötötték, illetve lefoglalták a katonai raktárakat.¹⁸ Aznap a kollégium tornatermében található fegyvereket szintén lefoglalták, őrzésüket román katonai jelenlét biztosította.

Az iskola vezetősége ezt követően a térparancsnokot kérte fel az épületek kiürítésére, hogy az oktatás elkezdődhessen. Néhány nappal később elkezdődött a főgimnázium helyiségeinek a kiürítése, viszont a termek csak december 28-ra szabadultak fel. Az oktatás végül január 7-én kezdődhetett el, mivel addig tartottak a szükséges fertőtlenítések, javítások. Ezt követően a gimnázium újra zavartalanul tudott működni, egy eset kivételével, amikor az egyéb épületrészekről külön álló tornateremben néhány napra el kellett szállásolni a román csendőrséget.¹⁹

A Kormányzótanács (Consiliul Dirigent) érájában

Az akkor még jogilag Magyarországhoz tartozó területeket 1918 végétől a Kormányzótanács (Consiliul Dirigent) volt hivatott integrálni Romániába. 1920. április 4-ig a Kormányzótanács gyakorolta a hatalmat az új területek tanügyi intézményrendszerében is.²⁰

¹⁵ Uo. 207.

¹⁶ A katonai egyezmény értelmében Magyarországnak ki kellett ürítenie az ország délkeleti területeit, a magyar csapatokat vissza kellett vonni a Nagy-Szamos felső folyásától Marosvásárhelyig, valamint a Maros folyó vonalától Szegedig húzott határtól délre eső területekről is. A kiürített területeken megmaradhatott a magyar közigazgatás. Vö. Gottfried Barna–Nagy Szabolcs: *A Székely Hadosztály története*. Barót 2011. 43.

¹⁷ Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés*. Bp. 2007. 64.

¹⁸ Székely Nép 1918. december. 11. 1–2.

¹⁹ *A Sepsiszentgyörgyi Református ... 1918–1919*. 38.

²⁰ Gidó Attila: *Oktatási intézményrendszer és diákpopoláció Erdélyben 1918–1948 között*. (Erdélyi Tudományos Füzetek 276.) EME, Kvár 2013. 19.

1918. december 1-én az elfogadott gyulafehérvári határozatok 3. pontjában utalást tettek a nemzeti kisebbségek tanzabadságára.²¹ E területek magyar állami iskoláinak tanítási nyelvét azonban az új államnyelv váltotta fel. A kisebbségbe került nemzetiségek anyanyelvi oktatása így a vallásfelekezetekre hárult.²² A volt magyar állami iskolák tanítóit hűségeskü²³ letételére kötelezték I. Ferdinánd román királyra és a Kormányzótanácsra. Az esküt megtagadóra úgy tekintettek, mint aki önként mondott le állásáról, elveszítette jogait az új államon belül, lemondott fizetéséről, a különböző kedvezményekről és a nyugdíjról, nem tölthetett be semmiféle állami hivatalt Romániában.²⁴

1919 nyarán, Sepsiszentgyörgyön államosították a magyar állami iskolákat. A román tanügyi hatóságok a magyar királyi polgári leányiskola igazgatónőjét, Zayzonné Stóger Adélt felkérték, hogy az intézetet adja át a román államnak. Ezt követően az épület és annak felszerelése a román állam tulajdonába került. A volt magyar állami tantestület tagjai nem vállalták az új, állami szolgálatot, így közülük néhányan repatriáltak, míg mások a Székely Mikó Kollégiumban próbáltak elhelyezkedni.²⁵

A református kollégium a következő tanévtől befogadta a volt állami elemi iskola, a leánygimnázium és a tanítónőképző diákjait és tanárait. A sepsiszentgyörgyi tanítónőképző (*I. kép*) már a világháború idején sem tudott folyamatosan működni, mivel épületét mindvégig hadicélokra (kórház, raktár stb. gyanánt) használták fel.²⁶ A túlszűfolt kollégiumi épületben 1919-től a tanítónőképzőt fokozatosan felszámolták. Az 1921–1922-es tanévtől végül már nem indulhatott újabb évfolyam,²⁷ a tanítónőképző először Nagyenyedre, majd Székelyudvarhelyre költözött.²⁸

Az 1919–1920-as tanév kezdetén a Nagyszebenben székelő Kormányzótanács Közoktatásügyi Reszortja a 15673/1919. számú rendelettel engedélyezte, hogy a kisebbségi egyházak szükség szerint új felekezeti iskolákat hozzanak létre.²⁹ Ezzel a rendelettel jelentősen megnőtt a háromszéki református Székely Mikó Kollégium szerepe. A Sepsiszentgyörgyön történt nyári államosítások ellenére 1919. szeptember 1-én megnyílt a kollégium új tagozata, a református polgári leányiskola.³⁰

²¹ Uo. 19.

²² Uo. 29.

²³ Szövege: „Én N.N. hűséget esküszöm I. Ferdinánd Románia királyának és a Consiliul Dirigentnek, hogy megtartom az ország törvényeit és rendeleteit, feljebbvalóimnak engedelmeskedni fogok, a hivatalommal járó kötelességeimet pontosan és lelkiismeretesen fogom teljesíteni, az állam és polgárok javainak gondját viselem és megőrzöm a hivatali titkot. Isten engem úgy segítjen.” Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár (a továbbiakban MNOL) K610 32. cs 2 dos-17.

²⁴ A Hivatalos Közlöny 1919. február 6/19-i 11. számában megjelent a román igazságügyi kormányzat 121/1919. sz. rendelete, mely az azonnal leteendő eskü szövegét s az esküt megtagadó tisztviselők azonnali elbocsátására vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza. MNOL K610 32 cs 2 dos-17.

²⁵ *A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium gimnáziumának és leány-középiskolájának évkönyve 1940/41.* 71.

²⁶ Szabó Kálmán Attila: *Az első világháború és az azt követő békediktátum hatása az erdélyi tanítónőképzésre és népoktatásra*, http://rmpsz.ro/uploaded/tiny/files/magiszter/2014/tavaszy-nyar/17szabokhaboru112_135.pdf 115. (Letöltés dátuma: 2015. 05. 04)

²⁷ József Almos: *A Székely Mikó Kollégium Képes Története*. Sepsiszentgyörgy 2008. 47.

²⁸ *A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium gimnáziumának és leány-középiskolájának évkönyve 1940/41.* 72.

²⁹ Barabás Béla – Diószegi László – Enyedi Sándor – Sebők László – R. Süle Andrea: *Hetven év. A romániai magyarság története 1919–1989*. Bp. 1990. (a továbbiakban: Barabás et al. Hetven év) 22.

³⁰ A református polgári leányiskolát az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsa 14.479-1919 és 37.133-1920 szám alatt, a Kormányzótanács pedig 2740-1919 szám alatt jegyezte be. A seps. ref... 1940/41, 71.

Az 1919 nyarán államosított magyar királyi polgári leányiskola szeptemberben a tanév kezdetén üresen állt. Mivel a sepsiszentgyörgyi román állami iskolának nem volt sem tanára, sem diákja, a szeptemberi tanévet nem lehetett elkezdni. Az államosítás ellenére a volt magyar királyi polgári leányiskola épületét és felszerelését az 1919–1920-as tanévre végül visszaadták a református polgári leányiskola tanárainak és diákjainak. Az állami iskolába visszatért leány növendékeknek – mivel állami tulajdonban levő intézményben tanultak – a román nyelvet románul heti 4–5 órában kellett oktatni. „Székely gyermekeinket – akik csak az iskolában gyakorolták a román nyelvet – ez a követelmény nehéz feladat elé állította, de ők is érezték, hogy ezzel vagy áll, vagy esik az iskola s minden erejük megfeszítésével iparkodtak kötelességüknek eleget tenni” – emlékezett vissza a II. bécsi döntést követően az iskola akkori igazgatónöje, Bibó Erzsébet.³¹

A Kormányzótanács működése alatt a magyar nyelvű oktatás Sepsiszentgyörgyön nem szenvedett jelentősebb károkat. A Kormányzótanács 1920. áprilisi megszűnését követően az erdélyi oktatás kérdésével a Kolozsváron felállított Közoktatásügyi Főtitkárság foglalkozott, amelynek elsődleges feladata a román oktatás országos szinten való egységesítése volt.³²

Nagy-Románia tanügyi rendszerében (1920–1938)

Az 1922–1924 közötti ciklus hatásai

A kollégium az erdélyi református egyházkerülethez tartozott. A dualizmus időszakában a kollégium mindvégig az egyház tulajdonában állt, és annak oktatási szabályzata szerint működött. Az iskola ügyeivel a Kolozsváron székelő egyházkerületi igazgatótanács foglalkozott, rajta keresztül érkeztek a közoktatásügyi minisztériumtól a rendeletek.³³

1920. június 4-én aláírták, majd 1920. november 26-án ratifikálták a trianoni békeszerződést.³⁴ A nemzetközi szerződések aláírását követően tették közzé azokat a rendeleteket, amelyek hátrányos helyzetbe hozták a romániai kisebbségek anyanyelvi oktatását. Az oktatásügyi kormányzat Angelescu közoktatásügyi miniszter vezetése alatt elsősorban a meglévő felekezeti iskolahálózat működésének a megnehezítésre törekedett.³⁵

A kolozsvári Közoktatásügyi Főtitkárság vezetése alatt létrehozták a négyosztályos állami leánygimnáziumot. Az 1919–1920-as tanévre visszaadott magyar királyi polgári leánygimnázium épülete, tehát újra az államhoz került. A leány növendékek oktatására a kollégium vezetősége az épület földszinti részét jelölte ki. A felekezeti iskolában, annak érdekében, hogy a fiú- és leány növendékeket egy épületben oktathassák, a kollégium épületét kettéválasztották (2. kép), a két tanártestület pedig kölcsönösen kiegészült.³⁶

³¹ Uo. 71.

³² Barabás et al.: Hetven év 23.

³³ *A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium gimnáziumának és leány-középiskolájának évkönyve 1923–1924.* 27.

³⁴ Bővebben: Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés.* Bp. 2007.

³⁵ Barabás et al.: Hetven év 24.

³⁶ *A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium gimnáziumának és leány-középiskolájának évkönyve 11940/41.* 71.

Az új oktatási stratégia mellett hátrányosan érintette az egyházakat a földreform is. A Romániához került erdélyi területeken az egyház volt a legszervezettebb intézményrendszer, amely a felekezeti iskolarendszereken és egyházközségeken keresztül lefedte a magyarok lakta területeket.³⁷

A kiegyezést követő évtizedekben a felekezeti iskolák fenntartását az egyházak ingatlan vagyonuk bérbeadása, közvetlen hasznosítása révén biztosították.

Az erdélyi földbirtokreformmal már az 1918-as gyulafehérvári határozatok 3. cikkének 5. pontjában foglalkoztak. Az erdélyi Kormányzótanács ennek alapján bocsátotta ki az 1919. szeptember 10-i 3911/1919 számú rendelettörvényét, amit az Averescu-kormány 1920. július 9-i 2478/1920 számú rendelettörvénye módosított. A földreformot az 1921. július 23-i Garofild-féle törvény³⁸ alapján valósították meg.³⁹ Ennek értelmében az egyházi és az iskolai testületek számára csak 32 holdat hagytak jóvá.⁴⁰ A földreform Háromszék vármegyében is súlyosan érintette az egyházak birtokait.⁴¹

Az 1920. december 12-én a budapesti Bocskai Szövetségnek⁴² küldött bizalmas jelentésből kiderül, hogy a megnevezett községek egyházi javaiból a földreform során 7908 kataszteri hold területet kívántak államosítani.⁴³

A háromszéki települések egyházainak esetében, ahogy az alábbi grafikon is mutatja, a felekezetekhez tartozó ingatlan birtokok jelentős veszteségeket szenvedtek. Az egyházaknak szinte csak jelképes birtoka maradt a földreform után.⁴⁴ Az egyházi földek kisajátítása mellett Sepsiszentgyörgyön a Székely Mikó Kollégium tulajdonát képező Ujjvárossy-kertet is ki akarták sajátítani, amelyre az érdekeltek egy görög katolikus templomot kívántak felépíteni.⁴⁵

A fennálló körülmények között 1923 májusában a Református Kollégium vezetősége elhatározta a telek beépítését. A kollégium jegyzőkönyvéből kiderül, hogy az Ujjvárossy-kert területén akkor épp egy korcsolyapálya és a diákok számára játszótér állt. Az igazgatótanács elképzelése szerint a telek város felőli részén egy tanári lakással összekötött leányinternátust hoztak volna létre, a maradék területre pedig egy faházból készült szolgálati lakást és a sportünnepélyek céljára lelátót kívánt felépíteni. A leányinternátus és tanári lakás tervezésére Kós Károly műépítést kértek fel, megbízták továbbá dr. Keresztes Károly jogtanácsost, hogy Csutak Vilmos igazgató mellett képviselje a tárgyalásokon a kollégium érdekeit.⁴⁶

Az egyházi vagyont érintő rendeletek mellett megjelentek a felekezeti tanárokat érintő diszkriminatív rendelkezések is. Ilyen volt a 12.867/1922 államtükári rendelet, amelynek értelmében a „mikós”

³⁷ György Béla: *A romániai Országos Magyar Párt története (1922–1938)*. Doktori disszertáció. Bp. 2006. 15. (Letöltés dátuma: 2015.04.04)

³⁸ A Garofild-féle törvény értelmében a Kormányzótanács által felszólított, a volt osztrák–magyar hadseregben szolgált román nemzetiségű katonák igényelhetek földet. Az igényjogosultak között gazdák, 10 holdnál kisebb területtel rendelkező kisgazdák és földnélküliek lehettek. A kisajátításokat korrupció kísérte. Mikó Imre: *Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. december 1-től 1940. augusztus 30-ig*. Bp. 1941. 31.

³⁹ Mikó Imre: *i. m.* 30.

⁴⁰ MNOL K26- M.E. 1920. XXXiX.9967 17.

⁴¹ MNOL K26- M.E. 1920. XXXiX.9967 26.

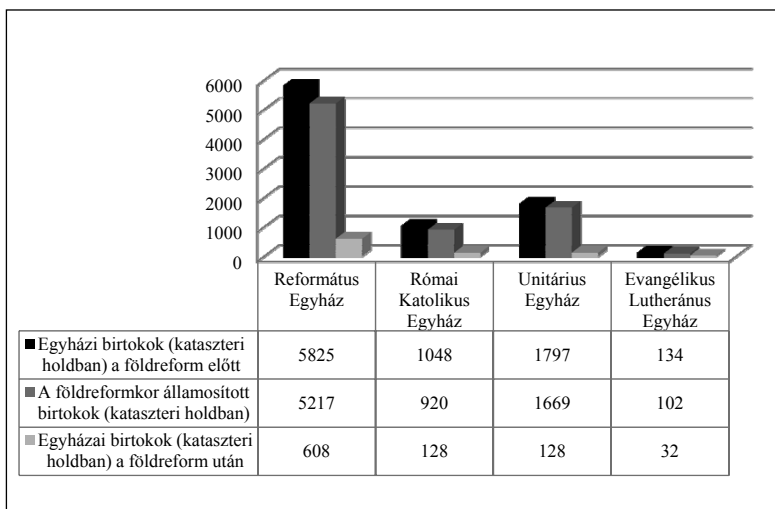
⁴² A Bocskay Szövetséget 1920 áprilisában hozta létre a magyar kormány. A trianoni békeszerződés előtt azt a célt szolgálta, hogy az éppen katonai fennhatóság alatt levő, még jogilag magyar területeken többek között az egyházi intézményeket is tudja támogatni közvetlenül a minisztérium. Vö. Bárdi Nándor: *A Keleti Akció*, Regio 6. (1995). 3. sz.

⁴³ Sebess Dénes úrnak a Bocskay Szövetség ügyvezető elnökének küldött 1920. december 12-én bizalmas jelentés, amelyre felkérést intéztek november 5-én eln. 229 sz. alatt „a románok részére juttatott magyar területek kisebbségi védelme érdekében megoldandó kérdésekre vonatkozólag”. MNOL. K26- M.E. 1920. XXXiX.9967.

⁴⁴ Községre és felekezetre részletesen lebontva az *I. táblázatban*.

⁴⁵ Egyed Ákos, Boér Hunor, Cserey Zoltán (főszerk.): *i. m.* 178.

⁴⁶ RNL KovMI F171 Inv. 48/1923. 38.

1. grafikon

tanároktól is megvonták a vasúti félárú kedvezményt, a 63.875/1921 közoktatásügyi minisztérium rendelet pedig előírta, hogy nem taníthatnak más vallású tanárok a felekezeti iskolákban. A tanárokat román nyelvvizsgára kötelezték, elégtelen vizsgaeredmény esetén el is bocsáthatták őket.⁴⁷

Angelescu közoktatásügyi miniszter 1923-ban rendeleteket adott ki az iskolák egysége-sítése céljából. A 100.088/1923 rendelet megtiltotta a más vallású tanulók felvételét az egy-házi iskolákba. A bizonyítványokat, osztálykatalógusokat, anyakönyveket, órarendeket, sta-tisztikai adatokat és évkönyveket (értesítőket) román és magyar nyelven kellett elkészíteni. A 100.090/1923 számú rendelet szerint a felekezeti iskolákba is bevezették az állami tantervet, így a magyar nyelvet és irodalmat csak a román nyelvvel és irodalommal azonos óraszám-ban lehetett a tanév második felétől tanítani, ezáltal kétnyelvűvé váltak a magyar felekezeti is-ko-lák.⁴⁸ A rendelet értelmében a református Székely Mikó Kollégiumban is bevezették az állami tantervet. E szerint 1924. január 15-től kezdve a román nyelvet a legtöbb osztályban tanították, továbbá Románia történelmét, földrajzát és alkotmánytanát a IV. osztályban, valamint szin-tén Románia történelmét és alkotmánytanát a VIII. osztályban román nyelven kellett tanítani. A felsorolt tantárgyakat 60, a többi tárgyat pedig 50 perces órákban kellett oktatni.⁴⁹

A kötelezővé vált román nyelvű oktatás miatt elsősorban a kollégium diákjai számára bírt nagy jelentőséggel András Tivadar⁵⁰ román–magyar és magyar–román nyelvű szótára, amely 1924-ben látott napvilágot Sepsiszentgyörgyön⁵¹ (3. kép).

⁴⁷ Barabás et al.; 24.

⁴⁸ Mikó Imre: *i.m.*. 50.

⁴⁹ *A Sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Kollégium főgimnáziumának és leányközéiskolájának 1923–1924 értesítője*, 28.

⁵⁰ András Tivadar a Székely Mikó Kollégium lelkésze, román nyelv és irodalom tanára, igazgatói titkára, a VIII. osztály osztályfőnöke és a Székely Nemzeti Múzeum öre volt. Ezenkívül pedig román nyelvet tanított a III–VIII. osztá-lyokban, történelmet és alkotmánytant a IV. és VIII. osztályban, valamint földrajzt a IV. osztályban – *A Sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Kollégium főgimnáziumának és leányközéiskolájának 1923–1924 értesítője*. 25.

⁵¹ József Álmos: *A Székely Mikó Kollégium Képes Története*. Sepsiszentgyörgy 2008. 48.

A közoktatásügyi minisztérium 121.840-1922 számú rendelete előírta, hogy a diákokról arcképes ellenőrző igazolványok készüljenek, továbbá meghatározták egyenruhájukat is.⁵² A fiúk egyensapkát, karjukon pedig karszámot, a lányok sötétkék szövetből és vászonból készült „berakott aljú matróruhát” kellett viseljenek. Az algimnáziumi fiú tanuló sapkáján annak függvényében, hogy hányadik osztályos gimnazista, egy-négy ezüst, a felsősök fejfedőjét egy-négy arany színű zsinór kellett díszítse⁵³ (4. kép).

1924. március 12-én Brassóból értesítették a kollégium vezetőségét, hogy a közoktatásügyi miniszter 17732-1924 számú rendelete értelmében a zsidó diákok csak az 1923/24-es tanév végéig maradhatnak az iskolában.⁵⁴ Sepsiszentgyörgyön már 1921-ben megszavazták a zsidó hitközség közgyűlésén, hogy felállítanak egy zsidó elemi népiskolát.⁵⁵

Az erdélyi református egyházkerület igazgatósága 1924. május 24-én ismertette a kollégium igazgatóságával a IV. és a VIII. osztály számára előírt abszolváló vizsgával kapcsolatos információkat.⁵⁶

Az állami oktatásba betagolt felekezeti főgimnázium állami segély hiányában kiadásait többek között úgy próbálta fedezni, hogy az igazgató, Csutak Vilmos 1924. július 2-től bérbbe adta az iskola tornatermét dr. Gyárfás Albertnek, aki az épületrészben beindította a városi mozit.⁵⁷

Az egyházi iskolák helyzetét tovább gyengítette Angelescu 1924. július 26-án elfogadott oktatásügyi törvénye. Ennek a 8. és a 159. §-a érintette leginkább a felekezeti iskolákat. Az előbbi előírta, hogy azok a román származású szülők, akik elfelejtették anyanyelvüket, gyermekeiket csak román nyelvű iskolába járathatják. Ezzel kezdődött el a származás kutatás, és a névelemzésre alapozott románosítás. A másik a „kultúrzóna” felállításáról rendelkezett.⁵⁸ A kultúrzónákat⁵⁹ azokban a megyékben vezették be, ahol a nemzeti kisebbségek többségben vagy legalábbis jelentős számban éltek.⁶⁰ Azok a tanítók, akik nem a kultúrzóna valamelyik megyéjéből származtak, és vállalták, hogy ezen megyékben legalább négy évig tanítanak, 50%-os fizetésemelésben, a próbaidőnél és a korpótléknál kedvezményben részesültek, azokat pedig, akik hajlandók voltak letelepedni, földdel támogatták.⁶¹ Így a kultúrzónákba sorolt megyéket elárasztották okiráltságbeli tanítókkal.⁶²

A 159. § XIII. és XIV. fejezete ismertette az iskolafenntartási követelményeket. A tanszemélyzet fizetésén kívüli költségeket (iskolafenntartás stb.) a községeknek kellett fedezniük. A kisebbségbe került felekezeti egyházak állami támogatás nélkül működtek, a kis jövedelmű, döntően magyarok lakta községeknek különösen nehéz volt egyszerre fenntartani a felekezeti és az állami iskolát.⁶³

⁵² *A Sepsiszentgyörgyi Református... 1923–1924.* 28.

⁵³ József Álmos: *i. m.* 51.

⁵⁴ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F.171 Inv. 51/1924. vol. III. 4.

⁵⁵ Székely Nép 1921. augusztus 31.

⁵⁶ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F.171 Inv. 50/1924 Vol.II. 152.

⁵⁷ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F.171 Inv. 50/1924 Vol.II. 147.

⁵⁸ Mikó Imre: *i. m.* 50.

⁵⁹ A Magyarországtól elcsatolt területek közül a következő megyék tartoztak a kultúrzónához (zárójelben a magyarság aránya %-ban kifejezve): Bihar (33,8), Szatmár (31,9), Szilágy (36,6), Kolozs (32,6), Szolnok-Doboka (15,8), Torda-Aranyos (22,2), Maros-Torda (45,9), Udvarhely (95,1), Csík (85,7) és Háromszék (86,6) Vö.Barabás et al.: *i. m.* 45.

⁶⁰ Gidó Attila: *i. m.* 25.

⁶¹ Mikó Imre: *i. m.* 50.

⁶² Uo. 51.

⁶³ Barabás et al.: *i. m.* 26–27.

Az 1925–1928 között

Becsei Pál, aki az 1924–1925-ös tanév V. osztályos tanulója volt, majd az 1960-as évek második felében az 1-es számú líceum tanára – így hívták a Székely Mikó Kollégiumot a kommunizmus időszakában –, a következőképpen emlékezett vissza az akkor uralkodó körülményekre: „Az állam részéről anyagi támogatás nélkül maradt iskola működéséhez rendezvények és társadalmi akciók által, állandó jellegű anyagi alapot kellett teremteni. Akkor a társadalmi munka tanárok, tanulók részére létkérdést jelentett s ezt jól tudta a közönség is. Az Oktatásügyi Minisztérium 1923-ban, majd 1928-ban a nyilvánossági jogot csak olyan feltétellel biztosította, ha a törvényben előírt követelményeknek meg tud felelni. A tanároknak pedig meg kellett küzdeniük a naponként felmerülő anyagi és társadalmi nehézségekkel és ezt tették fél fizetéssel, több mint egész munkával, támaszkodva népük bizalmára, gazdasági erejére.”⁶⁴ Szintén az 1968-ban írt tanulmányában olvasható, hogy az 1924-ben bevezetett oktatásügyi reform megtiltotta az iskolának, hogy a lánytanulók a fiúkkal közös felső tagozatra járhassanak. Kiemelte azt is, hogy a korábbi gyakorlattal szemben, az iskolákban a tanároknak nem volt joguk saját anyanyelvű tanulóik számára magánvizsgákat tartani.⁶⁵

1925. március 7-től bevezették a bakkalaureátusi törvényt. Ennek értelmében a középiskolai tanulóknak az addig megszokott érettségi helyett az állami iskolák tanáraiból összeállított bizottság előtt kellett érettségi vizsgát tenniük. A bizottság tagjai gyakran a magyarul tanított tárgyakból is románul vizsgáztatták a diákokat. Így főleg az első években a magyar tanulók 70–80%-a elbukott, ezzel – Mikó Imre⁶⁶ szerint – *sikerült egy rövid időre megbénítani a magyar értelmiségi utánpótlást.*⁶⁷ A Református Kollégiumból az 1924–1925-ös tanévben az új érettségi vizsgára 25 diák jelentkezett. A „mikós” VIII. osztályosok Brassóban G. Popa-Lisseanu igazgató irányítása alatt összeállított bizottság előtt vizsgáztak június 24-én. Az írásbeli vizsgán 15 diák bukott el, a maradék 10 szóbelizett, ebből sikeres vizsgát tettek 9-en, viszont abszolváló bizonyítványt csak két tanuló kapott.⁶⁸ A polgári leányiskolában az 1924–1925-ös iskola tanév végén az V. osztályba való felvételit és érettségi vizsga új módját szabályozó törvényt alkalmazták. Ennek értelmében a polgári leány középiskola I–IV. osztályos növendékeinek az év végén nem kellett se osztály-, se abszolváló vizsgát tenniük, hanem anélkül léptek magasabb osztályba, azok, akik egész évben szorgalmasan tanultak. Így kapott az akkori IV. osztályból abszolváló bizonyítványt 22 leánytanuló a 24-ből.⁶⁹

Tőkés Ernő bukaresti református esperes 477. számú kolozsvári jelentésében arra hívta fel a kollégium vezetőségének figyelmét, hogy csak az 1924–1925-ös tanévre engedélyezte Nae Dumitrescu vezérigazgató a fiú és leány növendékek egy épületben való oktatását.⁷⁰ A felmerülő problémára a kollégium vezetősége újból felhozta az építkezési javaslatot, valamint ismertette, hogy a „kollégiumunknak nincs olyan megfelelő külön épülete, amelyben a polgári le-

⁶⁴ Becsei Pál: *Az 1-es számú líceum története a két világháború között.* Gyökerek II. (1986). 5 sz. február 24. 57.

⁶⁵ Uo. 62.

⁶⁶ Politikus, jogász és tanár.

⁶⁷ Mikó Imre: *i. m.* 51.

⁶⁸ *A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium – Főgimnázium és Polgári Leánygimnázium - Értésítője 1924/1925 iskolai évről* 28.

⁶⁹ Uo. 32.

⁷⁰ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F.171 inv 56/1925 Vol. IV 10.

ányiskolát elhelyezhetné, abban az anyagi helyzetben sem vagyunk, hogy a polgári leányiskola részére pár hónap alatt már a jövő 1925–26-ik iskolai év elejére megfelelő külön épületet építtessünk, arról sem lehet szó, hogy megfelelő épületet bérbe fogadjunk, mert ilyen épület a városon nincsen, azért teljes tisztelettel kérjük a Méltóságos Igazgatótanácsot, méltóztassék újabb előterjesztést tenni a közoktatásügyi miniszter úrhoz, hogy vonja vissza a fenti rendeletét, vagy tekintettel az idáig megtartott hivatalos vizsgálatokról felvett kedvező jelentésekre, valamint az új építkezésre rendelkezésünkre álló rövid időre, legalább még két esztendőre engedélyezze a polgári iskola jelenlegi elhelyezését, hogy az alatt a megfelelő külön épületet építhessünk.”⁷¹

A földreform körüli bonyodalmakban már felmerült az Ujjvárossy-kert. Csutak Vilmos maga sem tudta, hogy mivel építsék be a vármegyeház melletti telket. 1925. május 2-án kelt levéléből kiderül, hogy az agrártörvény értelmében államosíthatják, ha 1926. március 1-ig nem építik be. Javaslatot a püspöktől várt az építés ügyében. „Tanári lakással egybekötött polgári leányiskolai internátust [építsenek], amit kedvező miniszteri döntés esetére eddig tervezetünk, vagy polgári leányiskolát, amit a jelenlegi kedvezőtlen döntés javasol és parancsol?”⁷²

Néhány hónappal később, 1925. július 11-én a kollégium fejlesztésére és leminősítésére vonatkozó irat érkezett meg a tanfelügyelőségtől.⁷³ A tanügyminisztérium az intézetet „nyilvános megintéssel” büntette. Az ürügyet az előző év végén történt diák-tanár „katonai” menetelés és magyar dalok éneklése szolgálta. Ismertették az ellenőrző tanügyi vezetőség javaslatát is, mely szerint az iskola működését a következőképpen korlátozták volna:

„1.) A polgári leányiskola növendékei többé nem léphetnek be a főgimnázium udvarára és pinchelyiségeibe még étkezés céljából sem, a leánytanulók részére az ételt a leányinternátusban kell feltálni.

2.) László Árpád helyettes tanár úr [ő vezette az átvonuló fiatalságot], akinek nincs meg a szükséges készülsége és a román nyelvet sem ismeri jól, többé nem taníthatja ezt a tárgyat.

3.) A jövőre nézve tilos növendékekkel, magyar énekekkel egybekötött tüntető menetéseket tartani.

4.) A zene és karének órákról kizárandók a kifejezetten szerelmi jellegű énekek.

5.) Az önképzőkörben az összes tantárgykból kell irodalmi kísérleteket végezteni és az iskolában előadatott nyelvek mindenikén, mert ellenkező esetben az önképzőkör nem működhetik.

6.) A román nyelven való beszédgyakorlatokat fokozni kell.

7.) Az iskola igazgatójának, valamint az illető tanároknak is jól kell bírnia a román nyelvet.”⁷⁴

A felsorolt elvárásokkal kapcsolatban a kollégium tanári karának nevében Csutak Vilmos nyilatkozatot tett a félreértésekről.⁷⁵ Az 1924-ben tüntető és katonai menetelésnek nevezett felvonulás csupán az év végi nyilvános tornavizsgára való előkészület volt. A tanárok délutánonként egyes osztályokkal a kollégium udvaráról a város szélén, az intézettől mindössze 1500-2000 lépésre található Ujjvárossy-kertbe való átvonulást gyakorolták. Az érintett tanárok a gyakorlatozással arra törekedtek, hogy a tornakertbe fegyelmetten és a legrövidebb úton haladjanak át, „dob és trombitászó helyett, hogy egyformán léphessenek, székely dalokat éne-

⁷¹RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F.171 inv 56/1925 Vol. IV. 23.

⁷²RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F.171 inv 56/1925 Vol. IV 31.o

⁷³ A leminősítés 11137-1925 szám alatti iratában a tanügyminisztérium 50697-1925 számú levélre hivatkoztak.

⁷⁴RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F.171 inv 56/1925 Vol. IV. 11.

⁷⁵Az igazgatótanács 2671-1925. III. szám alatt foglalta jegyzékbe a vádakot és az arra adott válaszokat. Uo. 12.

keltek, de tüntető felvonulást nem rendeztek, de nem is rendezhettek és a közönség őket nem kísérte, mert a főpróbák idejéről tudomása nem volt, nem lehetett és a tornavizsgálat napján is a sport-telepet az ifjúság hagyta el utoljára”.⁷⁶ Közölte továbbá, hogy a kollégium vezetősége „idáig sem a közoktatásügyi minisztériumtól, sem az egyházi főhatóságtól nem kapott olyan rendeletet, mely az év végi nyilvános tornavizsgálatokat és tornaversenyeket megtiltaná, sőt azok a rendeletek, melyek a tornatanítás ügyében idáig kiadottak és még érvényben vannak, egytől egyik a tornatanítás és a testnevelés ügyének fontosságát hangsúlyozzák.”⁷⁷ Megemlíti, hogy a főgimnázium vezetősége és tanári kara „az utóbbi években napról napra tapasztalta, hogy a folytonos tantervi változások és az újabb tantervi követelmések bevezetése következtében ifjúságunk annyi időt tölt az osztálytermekben és a dolgozóasztal mellett és szellemi képességét annyira egyoldalulag veszi igénybe, hogy testi és lelki egészségének lehető összhangzatos megtartása és nevelése érdekében feltétlenül szükséges, hogy a tanulás mellett testi egészségének az ápolására is buzdíttassék és általában a tornázásra az érdeklődő szülők és tanügybarátok, s általában a nyilvánosság előtt rendezett vizsgák és versenyek útján is serken [a diákok képessége és az] ilyen nyilvános vizsgák a legalkalmasabb külső segítő eszközök.”⁷⁸ Csutak Vilmos megjegyezte továbbá, hogy a nyilvános vizsga során a közönség szórakoztatása mellett jövedelemgyűjtés is történt, amellyel a világháborús években tönkrement, vagy elpusztított tornaszereket kívánták pótolni. Részben a koedukáció, részben pedig a világháborút megelőző szűk hely miatt vásárolt Kolcza-kert az ilyen események lebonyolítására szolgált. A felsorolt érvek után a Székely Mikó Kollégium igazgatóság nevében felkérte az igazgatótanácsot, hogy a félreértéseket és az abból származó büntetéseket oldják fel.⁷⁹

1925. december 22-én a román Hivatalos Közlönyben (Monitorul Oficial) megjelent a magánoktatási törvény, amely szabályozta az egyházi, egyesületi és magánjellegű iskolák oktatási intézményeinek működését.⁸⁰ A törvény szerint a nagy múlttal rendelkező erdélyi felekezeti iskolákat magániskolákká fokozták le, feltételekhez kötötték a tanerők működési engedélyét, illetve hosszadalmas eljárást írtak elő az iskolák nyilvánossági jogának megszerzéséről. A decemberben megjelent Hivatalos Közlöny értelmében öt tantárgyat kellett románul oktatni.⁸¹

Csutak Vilmos 1926. február 15-én jelentést küldött arról, hogy a kollégium az állami líceumoknak megfelelően működik,⁸² egy másik levélben pedig elküldte a kollégium tanáraitól készült kimutatásokat⁸³ (lásd 2. táblázatot).

1926 második felében az Oktatásügyi Minisztérium 15.83368. szám alatt kiadott rendeletére hivatkozva a kollégium vezetősége fontos értesítést kapott. Közölték, hogy a törvény és a magánoktatási szabályrendelet a nyilvánossági jogot vagy az anélküli magániskolai működési engedélyt mindaddig azért nem tudta megvalósítani, mert mind a törvényt, mind a szabályrendeletet – előbbit 1925 decemberében, utóbbit pedig 1926 februárjában – későn hirdették ki, ezért a törvényben előírt szükséges okmányokat későre és hiányosan terjeszthették fel a

⁷⁶ Uo., 12.

⁷⁷ Uo., 12.

⁷⁸ Uo., 12.

⁷⁹ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F.171 inv 56/1925 Vol. IV 12.

⁸⁰ Gidó Attila: *i. m.* 29.

⁸¹ Mikó Imre: *i. m.* 53.

⁸² RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe. F.1717 inv 61/1926 Vol. V. 68.

⁸³ Uo. 73.

közoktatásügyi minisztériumnak. Ebből kifolyólag az következett, hogy a maradék szűkös idő miatt az ellenőrzésekre már nem lett volna idő, ezért figyelembe vették az Állandó Tanács (Consiliul Permanent) 1926. július 15-i 1640. számú átiratát, aminek nyomán a határozat született.⁸⁴

Az értesítést követően a kollégium vezetősége hozzájárult, hogy az Ujvárossy-kert területén a tervezettek szerint megépítse a polgári leányiskola új épületét. A tervet Kós Károly építész készítette, és az ő vezetése alatt indult meg az építkezés.⁸⁵ A helyi újság, a Székely Nép 1927. augusztusi lapszámában a „kicsi Mikó” megépítéséről a következőket írta: „Öröm nézni és látni azt az építkezést, melynek elkészítésén serény munkáskezek szorgalmaskodnak Szentgyörgy város főterén. A város legszebb pontján, a felsőszétátér emelkedett magaslatán napkelettel szembe fordulva áll az épület művészi terv szerint formába öntve Isten dicsőségére és a kultúra céljaira.”⁸⁶ Az újságíró kiemeli, hogy a kor gazdasági helyzetében, állami támogatás nélkül önerőből sikerült az építkezést megvalósítani. Az épület földszinti részébe az étkező, első emeletére az osztályok, felső részébe pedig a bentlakások kerültek (5. kép). Az újságíró végül kiemelte, hogy „a magyar felekezeti oktatás életrevalóságának, Nagyrománia területének Erdély részében élő magyar nemzetiségű kisebbség műveltségben való tökéletesebbülése által az állami konzolidáció nagy művében méltó helyet”⁸⁷ tud elfoglalni az újonnan elkészült leányiskola (6. kép).

Az 1928–1929-es tanévtől megszüntették a régi nyolcosztályos főgimnáziumot. A közoktatásügyi minisztérium 98607/1928 sz. rendeletével elküldte az új középiskolai törvényt, melynek értelmében a nyolcosztályos főgimnázium hétosztályos főgimnáziummá alakult át, szintén két tagozattal működve, az alsó tagozaton három, a felső tagozaton négy osztállyal. A tanítás az új tanterv szerint történt,⁸⁸ amely az I. és II. osztályos diákok tananyagát véglegesnek, a III–VII. osztályosokét átmenetileg csak arra az iskolai évre állapította meg. A vallástan tanításánál irányadó volt a református egyházkerület igazgatótanácsának intézkedése a magyar nyelv tanításával kapcsolatosan,⁸⁹ amelyet az igazgatótanács is megerősített.⁹⁰ Az órarend a közoktatásügyi minisztérium rendeletei⁹¹ szerint módosult, a tanév folyamán bekövetkezett változásokat a közoktatásügyi minisztérium az új tantervben foglalta össze.⁹²

⁸⁴ „1. §. A nyilvánossági jogú vagy anélküli magániskolák ideiglenesen az 1926–1927 iskolai tanévben is azokat a jogokat fogják élvezni, melyeket a magánoktatási szabályrendelet kihirdetése előtt is, hogy ez által pótolják azokat a hiányokat, melyeket konstatálni fognak, másrészt hogy a beérkező információk alapján a miniszter végleges határozatot hozzon.

2. §. Azok a magániskolák, melyekről a Consiliul Permanent mostanáig kedvező jelentést adott a nyilvánossági jog megadására vonatkozólag, ezeket a jogokat az 1926–1927 évtől kezdve élvezni fogják.” A rendeletek végrehajtásával a magánoktatási vezérigazgató (Director General) volt megbízva. Uo. 106.

⁸⁵ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F171 inv. 67/1928 VOL. II 153.

⁸⁶ Székely Nép 1927. augusztus 25

⁸⁷ Székely Nép 1927. augusztus 25

⁸⁸ A közoktatásügyi minisztérium az új tantervekről a 122127/1928. sz. alatt rendelkezett.

⁸⁹ Az igazgatótanács 8971/1929 szám alatt intézkedett a magyar nyelv oktatásáról.

⁹⁰ Az igazgatótanács 9855-1928 számú leiratában tett erről utasítást.

⁹¹ A közoktatásügyi minisztérium a 110.273/1928 és a 122.127/1928 szám alatt rendelkezett az órarendek összeállításáról.

⁹² *A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium – Főgimnázium és Polgári Leánygimnázium – Értesítője az 1928/29-ik iskolai évről.* 28.

1928. április 23. és 29. között a Székely Mikó Kollégium épületeiben általános vizsgálatot tartottak. Az ellenőrzésről Kolozsvárra jelentették, hogy a kollégiumban található nyolcosztályos főgimnázium mellett a fiúbentlakás és a polgári leányiskola tantermei is az épületben vannak. A polgári leányiskola bentlakása már az új, modern épületbe költözött, amelynek első emelete készen állt. A tervek szerint pedig szeptemberben a tanítás is elkezdődhetett már a „kicsi Mikóban”. 1928-ig tehát a fiúiskola és a leányiskola tantermei, sőt az udvart is egy intézményen belül találjuk, de teljesen elkülönülve, úgy, hogy még a kollégiumba való bejárás is különböző helyekről történt.⁹³

1928-ban az új épület tető alá került, csupán a II. emeletre a manzárd, valamint a pince, illetve alagsor befejezése maradt hátra. Az építkezés 1928-ig 3 319 560 lei 48 baniba került. A kiadásokat adományokból és közadakozásból gyűjtötték össze. „Kétségtelen, hogy a kollégium előjáróságának ezen szép, de egyszersmind szinte merész vállalkozása nem várt eredménnyel járt, melyért az áldozatkész közönségen kívül az elismerés és köszönet a sepsiszentgyörgyi kollégium előjáróságát, tanárkarát és kiváltképp ügybuzgó lelkes igazgatóját illeti meg” – összegezték a kollégium jegyzőkönyvében.⁹⁴ A közoktatásügyi minisztérium végül a 166 990 szám alatt „nyilvánossági joggal” engedélyezte a polgári leányiskola működését, amellyel a kollégium vezetősége jelentést küldött a kolozsvári igazgatóságnak 1928. február 16-án 90/1928 szám alatt, amelyben azt is megemlítették, hogy a bentlakást ideiglenesen engedélyezték, míg véglegesen be nem fejeződnek az építkezések.⁹⁵

Az 1928–1929-es tanév kezdetén a „Mikó” vezetősége az új iskola gazdasági ügyeivel foglalkozott, Makkai Sándor⁹⁶ mint az értekezletet vezető elnök jelenlétében. Határozat született, hogy a polgári leányiskola tanári karának a fizetését a főgimnáziumi tanárok fizetésével egységesítik. A püspök elnöklété alatt tartott értekezleten az egyházmegyéék tehervállalásával biztosították a polgári leányiskola költségvetését. Az új leányiskola építési költségei nem kerültek a pénztári naplóba. Az új épület fenntartásáról az egyházmegyéék, a kollégium és egyházközség képviselőiből álló közös értekezleten a püspök kiemelte, hogy a fenntartás terhéért valószínűleg az egyház fogja biztosítani.⁹⁷ A református Székely Mikó Kollégium épületeiben tehát elkezdődhetett a tanítás, megszüntetve az addigi főgimnázium épületének túlsúlyfóltóságát.

Az 1930-as évek változásai

1931-ben az addigi Angelescu-féle iskolapolitikát Nicolae Iorga új oktatásügyi reformjavaslata váltotta fel. Kormányzása kezdetén az új bakkalaureátusi indítvány szerint a felekezeti iskolák diákjai a román nyelven kívül minden tantárgyból anyanyelvükön érettségizhettek, így román történelemből, földrajzból és alkotmánytanból is. Javaslatát a képviselőházi bizottság úgy alakította át, hogy végül a nemzeti tárgyakon kívül az egyéb vizsgákon használhatták saját anyanyelvüket is mint kiegészítő nyelvet. Egy másik törvénymódosítás szerint az állami elemi iskolákat – a tanítók fizetésén kívül – a községeknek és a megyéknek kellett fenntartaniuk. Így

⁹³ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F171 inv67/1928 Vol. II 124.

⁹⁴ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F171 inv. 67/1928 VOL. II 154.

⁹⁵ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe F171 inv65/1927 Vol. IV 48.

⁹⁶ Makkai Sándor erdélyi református püspök 1926–1936 között. Középkolai tanulmányait Nagyenyeden, Kolozsváron és Sepsiszentgyörgyön végezte. Dr. Osvát Kálmán (szerk.): *Erdélyi lexikon*. Nagyvárad 1928. 183.

⁹⁷ RNL KovMI, Prim. Oraş. Sf. Gheorghe. F171 inv.67/1928 Vol. II. 148.

Sepsiszentgyörgy esetében is a román állami elemi iskolák fenntartása mellett a helyi közösgnek a Székely Mikó Kollégiumot is fenn kellett tartania.⁹⁸

1935-től a 18. életévüket betöltött diákok számára egy újonczó bizottság minden héten egy alkalommal katonai kiképzést tartott. Az állam részéről egyre fokozottabb ellenőrzésekre került sor, az érettségi vizsgákon igen magasra tették a mércét. Az említett iskolafenntartások miatt a szülők és az iskola kapcsolatát állandóan erősíteni kellett. Ezek szükségessé tették a szülői értekezletek bevezetését. Évente általában négy alkalommal tartottak értekezletet, amelyeken a városi és vidéki szülők egyaránt nagy számban jelentek meg – emlékezett vissza Becsei Pál.⁹⁹

1936-ban súlyos veszteség érte a református Székely Mikó Kollégium vezetőségét. Csutak Vilmos igazgató 1936. május 11-én agyvérzésben, 58 évesen elhunyt. Csutak (1878–1936) a helyi oktatásügy legjelentősebb személyisége volt. Az első világháborút követően 1918-ban egyetemi katedrát ajánlottak fel számára Szegeden, amit nem fogadott el.¹⁰⁰

Az impériumváltást követően legelső feladatának a román nyelv és irodalom oktatásának beindítását tartotta.¹⁰¹ Ő szervezte újjá a Székely Mikó Kollégiumban a diákok tanítását, befogadta a megszüntetett magyar nyelvű állami iskolák növendékeit, illetve nem kis szerepe volt a Székely Mikó Leánygimnázium megépítésében.¹⁰² Az igazgatói tisztséget Demeter Béla vette át, akinek a működését a későbbi igazgató, dr. Konsza Samu így foglalta össze: „A román uralom utolsó éveiben körültekintő gondossággal úgy vezette a gondjaira bízott intézetet, hogy a román nevelésügyi minisztérium nem tudott ürügyet találni az iskola ügyeibe való beavatkozásra, annak bezárására, javainak elkobozására.”¹⁰³

Visszaemlékezés a „mikós” diákéletre

A két világháború közötti „mikós” diákéletről csupán a már idézett Becsei Pál visszaemlékezés, leíró jellegű tanulmányára támaszkodhattam. A következőkben ebből kiindulva próbálom változni a két világháború közötti „mikós” diákélet egyes részleteit.

Az 1986-ban megjelent a *Gyökerek* című iskolai folyóiratban közölt visszaemlékezése szerint „fogyatékosága ellenére ezt a korszakot az iskola küzdelmes időszakának tekinthetjük. Számos új feladat hárult az iskolára, amit saját erejéből, soha nem járt úton nagy önmegtartóssággal kellett a tanári karnak, az előjáróságnak, iskolabarátoknak segítségével megoldani.”¹⁰⁴

Tanulmányában a számos jelentős név mellett kiemelte a zágoni, szegény családból származó Csutak Vilmost¹⁰⁵ és az utódát, Demeter Bélát. Csutak Vilmosnak és egy szűk kollégiumi vezetőségnek köszönhető, hogy az első világháborút követő években sikerült a kollégium működését az új elvárásoknak megfeleltetni, s ők voltak, akik egy újabb, a mai napig működő

⁹⁸ Mikó Imre: *i. m.* 107.

⁹⁹ Becsei Pál: *i. m.* 62.

¹⁰⁰ Fülöp Anna: *i. m.* 36.

¹⁰¹ Uo. 36.

¹⁰² Uo. 44.

¹⁰³ Uo. 42.

¹⁰⁴ Becsei Pál: *i. m.* 57.

¹⁰⁵ Történelem–latin szakos tanár volt, 1916–1936 között a kollégium igazgatója. A Kollégium előjárójaként a volt diák visszaemlékezése kiemeli a kiváló szervezőt, az „oktató-nevelőt”, aki mindezek mellett a Székely Nemzeti Múzeumot is irányította, és kiállításokat szervezett.

iskola¹⁰⁶ felépítésében is nagy szerepet vállaltak.¹⁰⁷ A volt diák leírta, hogy a kollégium VIII. osztályos diákjai az 1923-as tanévtől kezdve Brassóban vizsgáztak. „Legtöbbször tolmács vagy rokon szakos tanár fordításának közvetítésével vizsgáztak fizikából, kémiából, természetrajzból. Azon kívül az iskola tanárai közül senki nem lehetett tagja az érettségi bizottságnak. Ez a pedagógiailag elfogadhatatlan, de jogilag is sérelmes helyzet szülte azt a sajnálatos tény, hogy évek hosszú során át nemcsak iskolánknak, amely pedig az évkönyvek bizonyosága szerint a nemzetiségi iskolák érettségi eredményeit illetően élenjáró volt, de országszerte, a többi kisebbségi iskolánál is az érettségi eredmények kétségbe ejtették nemcsak a szülőket és a tanárokat, de az egész kisebbségi társadalmat.”¹⁰⁸ Kitért arra is, hogy a szülők jelentős hányada földművelő, kisiparos vagy épp értelmiségi volt, akik nehezen tudták a saját egzisztenciájukat fenntartani, mégis minden jövedelmüket gyermekeik oktatására költötték, hogy „tisztviselői pályán, vasútnál, postánál, egyetemi diplomával”¹⁰⁹ tudjanak elhelyezkedni.

Miután a kollégium megkapta a nyilvánossági jogot, diákjai és tanárai nagyobb mozgásteret szereztek az intézetben belül. A belső autonómia mellett mindvégig figyelembe vették az állam által előírt szigorú szabályokat. „A leszűkített belső autonómia az iskolában az élet, a bentlakás rendtartásában, szokások hagyományok továbbvitelében, a rendkívüli tantárgyak tanulásában mutatkozott meg” – emlékezett vissza tanulmányában Becsei Pál. – „Ilyen volt a hagyományos február eleji műsoros vendiák bál, a júniusi vendiák találkozó, mely nemcsak a szülők nagy részét [vonzotta], de a vidék és a város egyre terebélyesedő számú iskolabarátait is, akik ilyenkor lelkesedésük és rokonszenvük mellett anyagilag is szépen adóztak az iskolának. Erre bizony igen nagy szükség volt, mert az akkori állam részéről parancsokon és ellenőrzésen kívül az iskola egyebet sem kapott. Ugyanilyen tömegmozgósító jellegük volt az akkori viszonyokhoz képest a júniusban megrendezett tornaversenyeknek is, amelyekben 150-200 tanuló szabad gyakorlatokat mutatott be. De szerepeltek a szertornászok, atléták, füles labda játékosok és a kintlakó-bentlakó tanulók labdarúgó játéka, valamint olyan vidám számok, mint a kötélhúzás, zsákba futás stb.”¹¹⁰ A kollégium vezetősége különféle rendezvényekkel próbálta elősegíteni az intézmény fennmaradását és pótolni a későbbi bővítések költségeit.

Becsei Páltól megtudhatjuk azt is, hogy a Székely Mikó Kollégium oktatói hatásköre nem csak Sepsiszentgyörgy városhatáráig terjedt. A tanulmányból megtudjuk, hogy a tanárok diákjaikkal gyakran kirándultak főleg a szomszédos falvakba, ahol alkalmakkor különböző ismeretterjesztő előadásokat tartottak. Azonkívül pedig nevelési és társadalmi kérdésekről a tanárok szintén tartottak előadásokat a sepsiszentgyörgyi múzeumban, ahol a tanulók mellett más érdeklődők is jelen lehettek.¹¹¹

A két világháború közötti időszakban a mikós diákok számára mindössze két alkalommal adódott lehetőség, hogy hosszabb tanulmányi kiránduláson vegyenek részt. Úticéljuk Bukarest és a Fekete-tenger volt. Mivel a kollégium és a szülők sem engedhették meg maguknak a nagyobb költségeket, többnyire a környező vidékre, a szomszédos vármegyékbe szerveztek kirándulásokat. Így a legtöbb kollégiumi diák eljutott Sugásfürdőre – ez 12 km-re található

¹⁰⁶ Napjainkban az említett iskola tervezője nevét viseli: Kós Károly Szakközépiskola.

¹⁰⁷ Uo. 58.

¹⁰⁸ Uo. 59–60.

¹⁰⁹ Uo. 60.

¹¹⁰ Uo.

¹¹¹ Uo. 61.

Sepsiszentgyörgytől –, ellátogattak Brassóba, Rozsnyóra és a töröcsvári kastélyhoz. Becsei ki-tért arra is, hogy mivel a legtöbb diák szülei földművelésből éltek, azok „alig várták az iskola végét, hogy hazatérő fiaikat minél hamarabb munkába állíthassák. Nem is esett ki a kapa meg a villa a legtöbb kezéből, amíg el nem jött megint a szeptemberi tanévkezdés. Ebből a szempontból igen sok tanuló örömmel várta az új tanév kezdését, no meg azért is, hogy ebben a szigorúan megszokott iskolai hierarchiában minden évben egy fokkal feljebb lépkedett és ez igen hízelgő volt személyi és osztályi tekintélyének. Ennek a ranglétrának volt a kifejezője az V. és VI. osztályosok (ma IX. és X. osztály) kurzorsága.”¹¹²

A kollégium életében a diákoknak az oktatási elvárásokon kívül az intézmény életében is teljesíteniük kellett. Mint kiderült, felváltva felügyeltek az iskola bejáratánál a délutáni órákban (17–19 óra között), ellenőrizték diaktársaik ki-be járási engedélyeit.¹¹³

Az említett szerző visszaemlékezése szerint „1924–1925-ben az iskola nagyon nehéz anyagi viszonyok közé került és az internátusi elnök a tanulókkal gyűlést tartott, hogy a személyzet helyett a bentlakásban vállalják a takarítást. Bár amikor gyűlésre mentünk a többség hangulata nagyon seprű ellenes volt, látva a nehézségeket, egy évre vállaltuk a takarítást. Néhányan jártunk a múzeumba, ahol a járdákat tisztogattuk, tüzet tettünk és a látogatókat kalauzoltuk. [...] Az önművelést a házi olvasmányokon kívül [...] az a néhány regény jelentette, ami még mellettük volt. Igaz, hogy akkor csak 25 körül járt az osztály létszáma és párhuzamos osztályok sem voltak. A tanuló létszám és olvasói igény mellett 1–2 kötelező példány, ami az utóbbi évekig létezett, bizony kevés.”¹¹⁴

Mint ahogy a fentebbi terjedelmes idézetből is kiderül – Becsei diákkori visszaemlékezése szerint – a Kollégium nehéz anyagi helyzetéből a diákok segítségével próbált kilábalni.¹¹⁵

Összegzés

A református Székely Mikó Kollégium vezetősége az 1916-os eseményeket követően s a két világháború közötti időszakban folyamatosan akadályokba ütközött.

Az első periódusban (1916–1918) az intézmény épületrészeit katonai és közbiztonsági okokra hivatkozva rekvirálták.

A hatalmváltás idején a városban levő iskolák államosítása terhelte túl a Székely Mikó Kollégium tantermeit.

Az 1920-tól a magyar nyelvű oktatás fokozatosan visszaszorult a felekezeti iskolákba.

A diákok számára az új kötelező tantárgyak, illetve az új bakkalaureátusi vizsga komoly kihívásokat jelentettek. Az új érettségi törvény az 1924–1925-ös tanév végétől lépett életbe.¹¹⁶ A „mikós” diákok a két világháború közötti időszakban a megjelenő tanügyi rendeletek hatására a különböző vizsgaidőszakokban közepes eredményekkel tudtak teljesíteni a bakkalaureátusi vizsgákon.

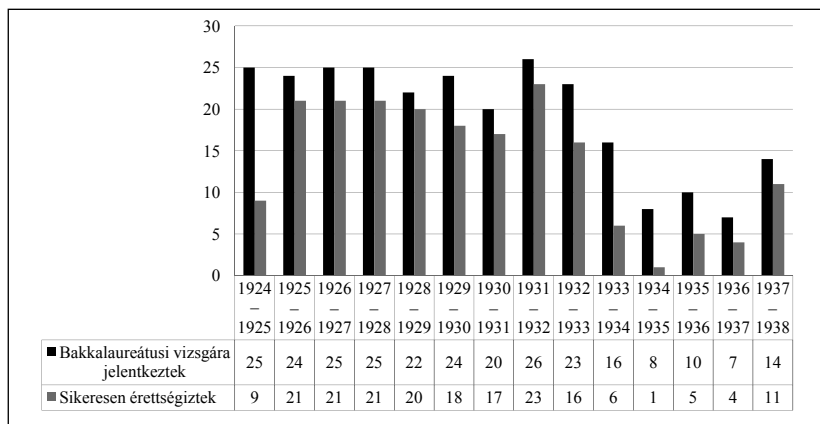
¹¹² Uo. 63–64.

¹¹³ Uo. 64.

¹¹⁴ Uo. 66.

¹¹⁵ Uo. 67.

¹¹⁶ Becsei Pál: *i.m.* 61.

2. grafikon

Míg az első bakkalaureátusi vizsgán a jelentkezők közül kevesebb mint felének sikerült átmennie, addig a harmincas évek első éveiben csupán néhánynak nem sikerült az érettségije. De az is megfigyelhető, hogy az 1932–1933-as tanévtől nehezített bakkalaureátusi vizsgákra egyre kevesebben jelentkeztek. Becsei Pál szerint ezt három tényező indokolta. Az első kettőt a két gazdasági válsággal magyarázta (1929–1933; 1937–1938), ezek jelentősen megnehezítették a nemzeti kisebbségek gazdasági és politikai helyzetét, a háborús készülődés miatt pedig csökkent az iskola tanulóinak a létszáma, annyira, „hogy az V–VIII. osztályokban évfolyamonként az osztálylétszám 20-25 között váltakozott”.¹¹⁷ (2. grafikon.)

Hasonlóképpen megállapítható, hogy az Erdélyi Református Egyházkerület más kollégiumaihoz képest nem teljesített gyengébben, számarányukhoz képest közepes eredményt értek el a „mikós” diákok az érettségi vizsgákon. Az egyházkerület igazgatótanácsának az 1927. június 24. – 1928. november 1-je között készült jelentéséből kiderült, hogy a református egyház hatásköre alá tartozó felekezeti kollégiumok a „gátló körülmények ellenére is kielégítő” eredménnyel zárták a bakkalaureátusi vizsgákat.¹¹⁸

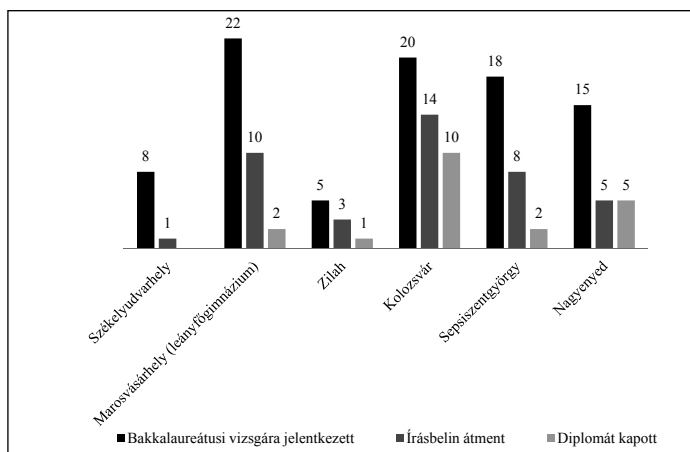
A kimutatás szerint,¹¹⁹ mint látható, a kollégiumi diákok arányukhoz képest közepesen teljesítettek az 1927-es bakkalaureátusi vizsgán. Az egyházkerület hat fiú és egy leánygimnáziumából összesen 88-an jelentkeztek az év végi vizsgára, ez 41-nek, vagyis a résztvevők 48%-nak sikerült. (3. grafikon.)

A következő tanév végén a bakkalaureátusi vizsgára jelentkező református kollégiumi diákok összesen 111-en voltak, közülük 20-an újrjelentkező. A résztvevők közül 68-nak sikerült

¹¹⁷Becsei Pál: *i. m.* 59.

¹¹⁸Az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsának jelentése 1927. június 24.–1928. november 1-ig. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T., Cluj-Kolozsvár 1928. 20.
http://documente.bcucluj.ro/web/bibdgit/periodice/erdelyevangreformalteghazkerulet/PDF/BCUCLUJ_FP_103922_1928.pdf (Letöltve: 2015. november 30. 14:00)

¹¹⁹Megjegyzés: Kolozsváron 6, Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy és Nagyenyed esetében 4–4 a korábbi évekből újra jelentkező diákok száma.

3. grafikon. Az 1927-es bakkalaureátusi vizsga eredménye

az érettségi vizsga. A sepsiszentgyörgyiek, a második legjobb eredményt érték el magyar viszonylatban.¹²⁰ (4. grafikon.)

A Székely Mikó Kollégium a két világháború közötti időszakban mindvégig a református egyházi hatóságok felügyelete alatt működött. Ennek megfelelően egyházi szellemben zajlott az oktatás. Minden tanévnyitó és tanévzáró ünnepségét a református vártemplomban tartották meg, minden évben megünnepelték a reformációt, és 1930-tól bevezették az imahetet is.¹²¹

Összegezve elmondható, hogy a sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium vezetősége az adott kor és körülmények között erős kapcsolati hálózattal kellett rendelkezzen, hiszen nemcsak hogy képesek voltak fenntartani a felekezeti iskolát a földreform bevezetése után is, de módjukban állt több-kevesebb sikerrel befogadni egyéb oktatási intézmények tanárait és diákjait is. Mindezek mellett, a különböző, egymást követő rendeletek ellenére sikerült megépíteniük egy újabb épületet a felekezeti oktatás számára. A diákok által gyakran szervezett bálokkal, jótékonyasági estekkel, nyilvános tornagyakorlatokkal képtelenek lettek volna egyszerre fenntartani a főgimnáziumot, segíteni az egyházat a tanári fizetések folyósításában, továbbá még anyagi támogatást biztosítani az építkezésekhez is. Ma már tudjuk, hogy egy körülbelül 22,5 millió koronás összeg 1919 első felében – a Székely Hadosztálytól hátramaradva – a „székely kulturális élet támogatása” céllal a hátrányos helyzetbe került tisztviselők és tanárok között osztódott szét,¹²² viszont ennél jóval lényegesebb a „Keleti Akció”,¹²³ melynek révén a magyar kormány a már említett egyházi hálózaton keresztül támogathatta a kollégiumot.

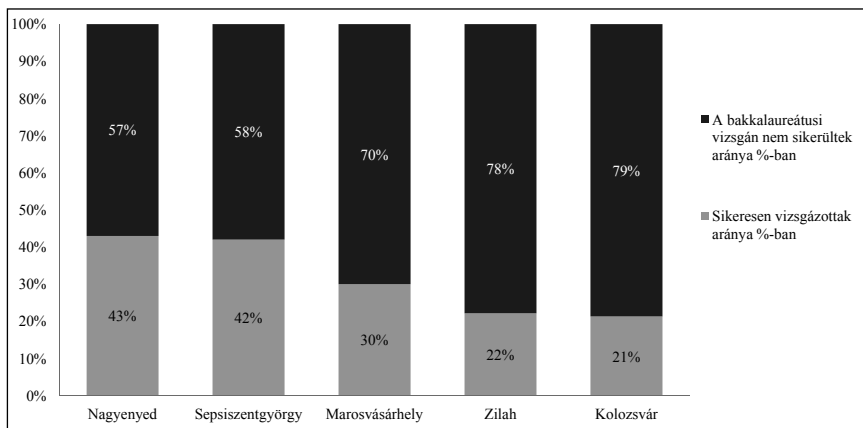
Az I. világháborút követően gyakorolt román oktatáspolitikai, az államosítások, földreformok és a bakkalaureatusi törvény bevezetésével, a kultúrzónák felállításával, illetve más rendeletekkel jelentősen megnehezdedek az oktatási intézmények – köztük a Székely Mikó Kollégium –, illetve az oktatás szereplőinek a körülményei is. A sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégium

¹²⁰ Az Erdélyi Református Egyházkerület... 22.

¹²¹ József Álmos: *i. m.* 49.

¹²² Gottfried Barna – Nagy Szabolcs: *A Székely Hadosztály története*. Barót 2011. 117.

¹²³ Bárdi Nándor: *A Keleti Akció*. Regio – Kisebbség, politika, társadalom 6. (1995). 3–4. sz.

4. grafikon

esetében láthattuk, hogy mindezek ellenére az iskola tovább tudott működni, s a többi magyar felekezeti kollégiumhoz viszonyítva a tárgyalt Kollégium diákjai közepes érettségi eredményeket tudtak elérni. A két világháború közti időszak második felében az intézmény újabb épülettel gazdagodott, ezzel is hozzájárulva a felekezeti szellemben folyó magyar oktatáshoz.

Függelék

Táblázatok

1. táblázat

Község neve	Az egyházi vagy közalapítványi birtok neve	Kat. hold	Az egyházak tulajdonából elvett területek kat. hold-ban
Aldoboly	Ref. Egyház	106	74
Aldoboly	Ev. luth. egyház	134	102
Angyalos	Ref. Egyház	105	73
Árapatak	Ref. Egyház	105	73
Barót	Róm. kat. egyház	248	216
Bikfalva	Ref. egyház	369	337
Bodok	Ref. egyház	328	296
Bölön	Ref. egyház	387	355
Bölön	Unit. egyház	1364	1332
Gelencze	Róm. kat. egyház	276	244

Község neve	Az egyházi vagy közalapítványi birtok neve	Kat. hold	Az egyházak tulajdonából elvett területek kat. hold-ban
Kálnok	Unit. egyház	146	114
Kálnok	Ref. egyház	146	114
Kézdimartonos	Róm. kat. egyház	109	77
Kovászna	Ref. egyház	203	171
Középjajta	Ref. egyház	1107	1075
Lisznyó	Ref. egyház	290	258
Málnás	Ref. egyház	269	237
Miklósvár	Róm. kat. egyház	415	383
Nagyajta	Ref. egyház	83	51
Nagybaczon	Ref. egyház	110	78
Nagyborosnyó	Ref. egyház	178	146
Sepsibesenyő	Ref. egyház	107	75
Sepsiköröspatak	Unit. egyház	126	94
Sepsiszentkirály	Ref. egyház	138	106
Sepsiszentkirály	Unit. egyház	161	129
Szárzajta	Ref. egyház	1164	1132
Zabola	Ref. egyház	460	428
Zalán	Ref. egyház	170	138

2. táblázat

Folyószám	Tanár neve	Fokozati cím	Alkalmazása, elhelyezkedése	Milyen állampolgár?	Letett-e a hűségesküt?	Észrevétel
1	Csutak Vilmos	Történelem és latin szakos tanári diploma 1906-ból	végleges tanár	román	igen	Részt vett a nyári francia nyelvű továbbképzésen a svájci lausanne-i egyetemen.
2	Dániel Victor	Német-magyar szakos tanári diploma 1909-ből	végleges tanár	román	igen	Részt vett a nyári francia nyelvű továbbképzésen a svájci lausanne-i egyetemen.
3	Demeter Béla	Latin-magyar szakos tanári diploma 1907-ből	végleges tanár	román	igen	

Folyószám	Tanár neve	Fokozati cím	Alkalmazása, elhelyezkedése	Milyen állampolgár?	Letett-e a hűségköt?	Észrevétel
4	Döme Valentin	Matematika-fizika szakos tanári diploma 1907-ből	végleges tanár	román	igen	
5	Felszeghi Ștefan	Történelem és földrajz tanári diploma 1912-ből	végleges tanár	román	igen	
6	Péter Moise	Latin tanári diploma 1894-ből.	végleges tanár	román	igen	
7	Szász Béla	Jogi diploma és teológiai diploma. Érettségizett és vizsgázott a filológia szakon magyarul	végleges tanár	román	igen	Nem kaptam még meg a diplomáját Kolozsvárról.
8	Andrási Teodor	Teológiai diploma	ideiglenes tanár	román	igen	
9	Gödri Francisc	Rajz tanári diploma 1914-ből.	ideiglenes tanár	román	igen	
10	Dr. Konsza Samoila	Tanári diploma magyar-latin nyelvből 1914	ideiglenes tanár	román	igen	
11	Kovács Gheorghé	Matematika-fizika tanári diploma 1924-ből.	ideiglenes tanár	román	igen	
12	László Árpád	Levéltári képesítésű diploma és 6 féléves egyetemi képzés latin nyelv és történelemből	ideiglenes tanár	román	igen	
13	Brosz Emil	Természettudományi és földrajzi tanári diploma 1908-ból	segéd tanár	román	igen	
14	Jancsó Gavril	Tanári diploma civil jog és történelemből 1887	segéd tanár	román	igen	
15	Dr. Benedek Zoltán	Egészségügyi diploma 1894.	segéd tanár	román	igen	
16	Gyárfás Ecaterina	Tanári diploma 1924-ből.	segéd tanár	román	igen	Működését 1926. január 11-én kezdte meg.
17	Nagy Josif	Tanító diploma 1902-ből	tanító	román	igen	

3. táblázat. A református elemi iskolák „beszédes” statisztikája az 1926–1927-es tanévből

Egyház- megye neve	Az ösz- szes 7-15 éves tan- kötelesek száma	Ref. elemi iskolába járt	Magyar tan nyelv- vű fel- kezesi iskolába járt	Magyar tan nyelv- vű állami iskolába járt	Ref. közép- iskolába járt	Más magyar tan- nyelvű közép- iskolába járt	Iparos tanonc- iskolába járt	Német anya- nyelvű iskolába járt	Román tan nyelv- vű el. Iskolába járt	Román anya- nyelvű közép- iskolába járt	Nincs beisko- lázva
Erdővi- déli	2218	301	14	1688	32	-	38	-	18	10	117
Kézdi	1729	222	106	975	45	60	78	-	61	90	92
Orbai	2523	206	7	2051	40	10	34	-	20	5	150
Sepsi	3478	1009	137	1283	351	151	164	21	112	52	198
Három- széken összesen	9948	1738	264	5997	468	221	314	21	211	157	557
Összesen	63 483	23 869	978	21 462	2374	582	3 153	243	3 539	1 092	6 164

Képek

1. kép. A sepsiszentgyörgyi tanítónőképző épülete. Napjainkban a Mihai Viteazul Nemzeti Kollégium

2. kép. A kollégium udvarának különválasztása a fiú és leánytanulók között

3. kép. Andrási Tivadar szótára a diákok számára

4. kép. Mikós diákok a kötelezővé vált egyenruhában

5. kép. A „kicsi Mikó” tanári és leány bentlakása

6. kép. A „kicsi Mikó” a leányövendékek számára. Napjainkban Kós Károly nevét viselő szaklíceum

The Romanian Education Policy Following the First World War (1918-1938) in the History of the Székely Mikó Kollégium (Székely Mikó College)

Keywords: Romanian education policy, history of Székely Mikó College

The history of Székely Mikó Kollégium was being analysed from many approaches. A recent study tries to undertake after the First World War the Romanian education policy, the nationalization, the land reforms and inauguration of the latest baccalaureate laws, setting up the culture zones, how and how deeply effected the teachers and students of the epoch. Taking in consideration the other Transylvanian church schools, in this boarding school the students achieved medium results on graduation and also on exams. In the second part between the two world wars there was added another building to this boarding school, thereby it came off a contribution to the assignment of Hungarian educational spirit.